

ואומרים לו לך למקום פלוני, ודוקא לומר לו לעשות למחר מותר, אבל לומר לו להביא בשבת עצמה, אף לצורך מצוה אסור, וכפי ששינוי לקמן שאף אם הביא מעצמו אסור בהנאה. ואף ששני האופנים אסורים משום שבות, לא הקלו לצורך מצוה אלא במלאכה שנעשית בחול, לפי שבזו יש חילול שבת, ובזו אין חילול שבת (רמב"ן; רשב"א; ריטב"א).

רבי יוסי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר וּבִלְבָד שְׁלֵא יִזְכִּיר לוֹ סְכּוּם מִקָּה, וחולק על תנא קמא שמתיר אף להזכיר את סכום המקח (רש"י, ע"פ מגיד משנה שבת כד, ה). ויש שכתב שרבי יוסי אינו חולק על תנא קמא, ולא אסר אלא 'סכום', דהיינו 'לסכום' מקח זה עם מקח קודם, כגון אם לקח ממנו קודם שבת בשמונה, לא יאמר תן לי עוד בשנים לצורך המצוה ואהיה חייב לך בסך הכל עשרה (ר"ן, בדעת הרמב"ם שם), משום שחשבון זה אינו צורך המצוה (משנ"ב שו, יג), ויש שפירש בדעת רבי יוסי, שהמשלח לא יזכיר 'סכום', דהיינו שלא יגביל המשלח את השליח לשלם עד מחיר מסוים בלבד, שמא לא יסכים המוכר למכור במחיר זה, ונמצא שהאמירה היתה לבטלה ועבר על 'ממצוא חפצך' (מגיד משנה שם, בדעת הרמב"ם). ■ להלכה, לצורך מצוה יכול לומר לחבירו לך למקום פלוני למחר ואם לא מצאת שם לך למקום אחר, וכן אם לא מצאת במנה קח במאתים, ובלבד שלא יאמר לו סך ידוע שלא להוסיף עליו [כביאור המגיד משנה בדעת הרמב"ם]; וכן אם לקח ממנו בשמונה, לא יאמר תן לי עוד בשנים ואהיה חייב לך עשרה [כביאור הר"ן בדעת הרמב"ם] (ש"ע א"ח שו, ג), ואם אי אפשר לקנות אלא אם כן יזכיר סכום מקח, יש מתירים משום צורך המצוה, ויש אוסרים, וכן עיקר (רמ"א שם), שכיון שהוא דרך מקח וממכר ממש, לא התירו אפילו לצורך מצוה (משנ"ב שם, יד).

מִשְׁנֵה. לֹא יִסְפֵּד בָּהֶן יִשְׂרָאֵל, לעולם, וקנס הוא שקנסו חכמים משום שמוכח שהביאו לצורך ישראל, שאין רגילים להשתמש בחלילים לצורך אחר (רש"י), והטעם שהקנס הוא לעולם, שכיון שהמת מונח באסרטיא [כמבואר בגמ']¹, הרי זה דבר שבפומבי (ריטב"א). ויש סוברים שאין אסור אלא בכדי שיעשו [שיבואו ממקום קרוב] במוצאי שבת (תוס'; רמב"ן; רשב"א; רא"ש), שאלו היה האיסור לעולם, היתה המשנה מפרשת זאת כשם שפירשה בסיפא לגבי ארון (רמב"ן; רשב"א; רא"ש). ■ להלכה, גוי שהביא [מחוץ לתחום, דרך רשות הרבים (משנ"ב שכה, עה)] חלילים בשבת, אסור להספיד במוצאי שבת עד שימתין בכדי שיעשו [כדעת תוס' ושאר ראשונים] (ש"ע א"ח שכה, טו).

אֵלָא אִם בֵּן בָּאוּ מִמְּקוֹם קְרוֹב, שהוא בתוך התחום (רש"י). ואף שגם בזה עשה הנכרי מלאכת הוצאה והעברה בשביל הישראל, אין אוסרים משום כן, משום שכשהביא ממקום קרוב, אין הבאתם מועילה כל כך לישראל למוצאי שבת, ולא נחשב בזה כנהנה ממעשה הנכרי (תוס'). ויש שפירשו, שאין חילוק בעצם הדין בין באו ממקום רחוק לבין באו ממקום קרוב, ואף אם באו ממקום קרוב, צריך להמתין במוצאי שבת עד בכדי שיעשו משום מלאכת הוצאה שנעשתה בהם, אלא שסתם הספדים אינם נעשים מיד במוצאי שבת, ואם כן מצד המציאות, כשבאו ממקום קרוב בסתמא יש בכדי שיעשו עד שעת ההספד (רמב"ן; ח"ה ה"ק). ■ להלכה, אם ידוע שהובאו ממקום קרוב בתוך התחום, ימתין לערב בכדי שיבואו מאותו מקום [כדעת הרמב"ן] (ש"ע א"ח שכה, טו ומשנ"ב שם, עז).

מִתֵּר לְאָדָם לִזְמַר לְחִבְרוֹ שְׁמֵר לִי פְרוֹת שְׁבַתְחוּמָּךְ וְכוּ', ואף שלכל אחד מהם אסור ללכת בעצמו אל מקום פירותיו, משום איסור תחומין, מכל מקום מותר לומר כן כיון שלחבירו אין איסור. ומכאן ראייה שמי שקיבל עליו שבת מבעוד יום, מותר לו לומר לחבירו שעדיין לא קיבל שבת, לעשות לו מלאכה, כיון שלגבי חבירו הוא דבר היתר (רשב"א וריטב"א בשם תוס'). ויש שדחה את הראיה מכאן, משום שכאן אף לו עצמו יש היתר על ידי בורגנין (ר"ן), ואמנם גם מי שקיבל עליו שבת היה מותר במלאכה זו אילו לא היה מקבל עליו שבת (קושיית הב"י א"ח רסג, ג), מכל מקום היתר האמירה אינו אלא כשיש לו עתה היתר למלאכה זו, כגון בבורגנין, שאם יקמו עתה נכרים סוכות לצורך עצמם, יהא נותר בכך איסור תחומין, אבל מה שמעיקרא היה לו היתר אינו מועיל (ב"ח שם). ■ להלכה, יש אומרים שמי שקיבל עליו שבת קודם שחשכה מותר לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה (ש"ע א"ח רסג, יז, וראה משנ"ב שם, סד).

מִי לֹא מוֹדִית דְּמִתֵּר אָדָם לִזְמַר לְחִבְרוֹ שְׁמֵר לִי פְרוֹת וְכוּ', שולטנא קמא אין מחשיכין אלא על דבר שמוותר לעשותו בשבת, ולאבא שאלו, אף דבר שמוותר באמירה בלבד, מותר להחשיך עליו (רע"ב, וכן משמע ברש"י). ויש שביארו, שאבא שאל לא בא לחלוק על תנא קמא אלא לפרש את דבריו (ר"ן; מאירי לעיל קג, א).

אֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְהִבְיָא בְּהֶמָּה, שאינה יכולה לבוא ברגליה וצריך לשאתה בכתף, כגון טלה קטן, כיון שאפילו אם יש מחיצות לא יוכל להביאו, שהרי אסור לטלטלו משום מוקצה. ויש גורסים 'מחשיכים', ומדובר בבהמה שיכולה לבוא ברגליה, שאם יש שם בורגנין יכול לילך ולהביאה (תוס'). ■ להלכה, מותר להחשיך על התחום להביא את בהמתו, אבל אם אין הבהמה יכולה לילך ברגלים, כגון שהוא טלה קטן, אסור להחשיך (ש"ע א"ח שו, א).

קוֹרָא לָהּ וְהִיא בָּאָה, שכשם שאדם שיצא חוץ לתחום שבת אסור לו לצאת מארבע אמות שעומד בהן, כך בהמה וכלים שיצאו חוץ לתחום בעליהם אסור להחזירם, אך מכל מקום מותר לקרוא לבהמה שתחזור בעצמה, שאין האיסור אלא להחזירה בידים (רש"י לעיל נג, ב ד"ה שהיה). ויש אומרים שבהמה וכלים שיצאו חוץ לתחום, מותר להחזירם אפילו בידים (פסקי הרי"ד, מובא בריטב"א). ■ להלכה, מותר לקרוא לבהמה שתחזור לתחום (ש"ע א"ח שו, ב), ואם אינה שומעת לו לבוא, מותר להכניסה ע"י גוי, אבל אסור להכניסה ע"י ישראל, אפילו ישראל אחר שאינו בעליה שאצלו הוא בתוך התחום [כדעת רש"י], כיון שהבהמה והכלים כרגלי הבעלים לענין תחומין, ואסור להחזירה בידים מארבע אמות שלה (משנ"ב שם, ז).

וְעַל עֶסְקֵי הַמֵּת לְהִבְיָא לוֹ אֲרוֹן וְתַכְרִיכִין, שהרי האמירה מותרת בזה משום שהם חפצי מצוה (ר"ן), ואף שהיתר הדיבור בחפצי מצוה נלמד מ'מצוא חפצך' – 'חפצך אסורים חפצי שמים מותרין' (לעיל קג, א), וגם איסור החשכה נלמד משם, וא"כ פשיטא שגם החשכה לצורך מצוה מותרת, מכל מקום הוצרך אבא שאל לפרש זאת, שולוא כן היינו אומרים שהיתר חפצי שמים נמסר לחכמים, ולא התירוהו אלא בדיבור הקל ולא במעשה (הפנ"ה [לבעל האורח חיים הקדוש] לעיל שם בדעת הר"ן).